

33. Literatur- und Übersetzungswettbewerb

Dana Grigorcea – „Das Gewicht eines Vogels beim Fliegen“

Beste winnaars, geachte bezoekers, excellenties,

ook namens de jury mag ik jullie van harte welkom heten bij deze prijsuitreiking voor de nu alweer 33ste Duits-Nederlandse literatuur- en vertaalwedstrijd - dit jaar met de Zwitsers-Roemeense schrijfster **Dana Grigorcea - Herzlich willkommen!**

Dana Grigorcea is in 33 jaar de eerste schrijfster die niet alleen Duits maar ook Nederlands spreekt. Voor het eerst in de geschiedenis van de wedstrijd zal de auteur ook dit deel van de avond begrijpen.

Waarom deze wedstrijd?

Omdat wij weten dat de kennis van de Duitse taal belangrijk is in Nederland. De Duitstalige landen zijn zeer belangrijke handelspartners voor Nederland. En Zwitserland is een geliefd vakantieland voor Nederlanders.

Handel en toerisme betekenen banenkansen. Met de kennis van de Duitse taal kan je niet alleen als vertaler of docent een baan vinden. Maar talenkennis überhaupt – en dan heb ik het niet over het Engels, dat als vanzelfsprekend gezien wordt – is altijd een waardevolle extra kwalificatie voor bijna elke andere

opleiding. Een verkoper die goed met zijn Zwitserse klanten kan communiceren is zijn collega's een stapje voor. Evenals de toermanager die met een Oostenrijks hotel onderhandelt of een jurist die de samenwerking tussen een Nederlands en een Duits bedrijf moet regelen. En denk aan al die Nederlandse skileraren in de Duitse, Oostenrijkse en Zwitserse bergen. Talenkennis brengt alleen maar voordelen.

Het is fijn als je een boek of film in de originele taal kan lezen of kijken. En tegelijkertijd kan dat ook helpen om een taal te leren. Kijken naar films met ondertitels kan je helpen om een taal beter te leren en te begrijpen.

Maar ook de Europese instanties zijn altijd op zoek naar mensen met talenkennis, niet alleen om te vertalen maar ook om te bemiddelen tussen verschillende landen.

Want er is nog meer. Wie een taal leert, leert ook altijd iets over de cultuur. En dat helpt om elkaar te begrijpen, om beter en toleranter met elkaar om te gaan, om vooroordelen af te bouwen en vooral vreedzamer met elkaar te leven, iets waarvan we het belang momenteel steeds duidelijker zien.

Dit soort dingen maken het uit, dat vertalen nog steeds een belangrijk en vooral interessant vak is.

En even terzijde, wij kennen allemaal die rare vertalingen uit het Koreaans of Chinees waar we na het lezen ervan nog niet weten hoe het apparaat werkt en of het nou de was doet, mijn haren droogt of de schoenen poetst.

Wat gaat er aan deze prijsuitreiking vooraf?

Wij, dat is de jury, bestaande uit meer dan 10 vakkundigen, docenten Duits, vertalers en professionele tweetaligen. Wij zoeken elk jaar een tekst die geschikt is voor de wedstrijd, qua woordkeuze en zinsbouw niet te moeilijk niet te makkelijk en inhoudelijk moet die ook nog aansprekend zijn. Afwisselend komen hierbij Duitse, Oostenrijkse en Zwitserse auteurs aan bod. Zo komen deelnemers die meer dan een keer meedoen ook nog eens met verschillende stijlen en culturen in contact.

De auteur moet tijd en zin hebben om voor de prijsuitreiking naar Den Haag te komen. En in de huidige tijd kijken wij natuurlijk ook op het internet hoe iemand op het podium is. Schrijvers hoeven niet per sé makkelijke praters te zijn, maar dat is dan voor zo een dag niet zo leuk.

Dit jaar hadden wij dus een tekst van de Zwitsers schrijfster Dana Grigorcea, die in Italië speelt. Tijdens de boekenbeurs in Leipzig zagen wij dat zij een uitermate sympathieke persoon is die graag met mensen in gesprek komt.

Om alle ingezonden teksten eerlijk en volgens de zelfde norm te beoordelen wordt er aan de hand van de eerste inzendingen altijd een modelvertaling gemaakt – goed, fout en nou ja, kan.

En de jury is natuurlijk ook niet helemaal achterlijk en gebruikt ook AI- maar vooral kijken wij wat de verschillende programma's er van maken en welke fouten er zijn. En dan is het interessant om te zien welke fouten er zonder controle zijn overgenomen.

Fijn om te zien dat er nog steeds jongeren zijn die zo een uitdaging aandurven. Mijn complimenten aan degenen die hier echt moeite voor gedaan hebben.

Maar in deze tijd waar de digitalisering, artificial intelligence, AI, alom is, zien wij ook dat er deelnemers zijn die denken dat je met twee maal copy-paste er ook wel komt. Nee dus.

Ik wil iedereen, die hiervoor echt moeite deed, mijn bewondering uitspreken en danken voor de inspanning. Want echt zelf een vertaling maken betekent toch nog steeds echt werken, woorden kennen, overwegen en keuzes maken. En zelfs met de hulp van vertaalprogramma's moet je je toch nog steeds inspannen. Want die zijn nog steeds ver van perfect. Je hoort dus het resultaat nog steeds te controleren. Dubbel vertaalde alinea's en duidelijke gekkigheden moet je er echt uit halen.

Wij zagen wel een duidelijk verschil in de manieren van vertalen. Wij weten dat sommigen dit op school doen en een deel mag hiervoor geen AI gebruiken. Dat is natuurlijk heel goed. Alleen door zelf te denken leer je een vreemde taal en überhaupt traint het je hersenen.

Maar de voorwaarden voor de deelnemers zijn op die manier natuurlijk niet helemaal gelijk. Helaas kan de jury daar niet echt rekening mee houden. Er zouden ook wel andere hulpjes kunnen zijn, zoals een Duitstalige ouder, oma of buurman.

Vroeger vroegen wij om woordenboeken te gebruiken – en dan dachten wij nog aan dikke papieren pillen. Maar nu adviseer ik om alle mogelijke hulpmiddelen te gebruiken. Belangrijk is dat ze ook echt gebruikt worden. Hoe jullie het ook doen, zo lang de tekst maar gelezen en begrepen wordt zijn wij allang blij.

Wij zijn ons natuurlijk bewust van de valkuilen in de tekst en daar vinden we vaak de echte talenten en de goede vertalers en vooral degenen die echt meedenken.

In deze tekst was dat bijvoorbeeld "male colore". De trein komt

in Italië aan, er reist een Italiaanse mevrouw mee, die later nog een andere Italiaanse uitspraak doet. Er komt geen woord Engels in deze hele tekst voor. Zou je dan niet kunnen bedenken dat “male color” niet “*Male Colour*”, dus mannelijke kleur, is, maar dat je in dit geval het Italiaans gewoon laat staan, of kijkt wat de vertaling uit het Italiaans zou zijn. En trouwens, wat is een mannelijke of mannenkleur?

En dan zijn er natuurlijk de kleine valse vrienden zoals als en toen: “als der Zug ankam” is niet “als de trein aankomt” maar “toen de trein aankwam of arriveerde”.

En een bijzonder moeilijke in deze tekst waren de bonbons. Een Bonbon in het Duits is een snoepje in het Nederlands en de Nederlandse Bonbon is Konfekt in het Duits – een beetje verwarrend.

En dan het woord waar het hele verhaal om draait “Die Damenwahl”. Daar hebben we diverse varianten in de vertalingen gezien en eerlijk gezegd weinig goede.

“Damenwahl” is een wat ouder begrip. In vroegere tijden - maar ook nu nog tijdens officiële dansgelegenheden - was het gebruikelijk dat de heren de dames ten dans vroegen. Maar op een bepaald moment op zo’n avond was het Damenwahl, dan mochten de dames een heer van hun keuze ten dans vragen. Het is dus geen bepaald soort rare dans, het zijn geen missverkiezingen of keuzes van de vrouw.

De tijden blijven blijkbaar een probleem, niet alleen de te vertalen tijden maar überhaupt de tijden van werkwoorden. **Sie ging** is **zij liep** en daarop kan niet volgen **en kijkt**.

Een andere blijkbaar niet uit te roeien fout zijn de wederkerende voornaamwoorden. “**Het doosje dat zij in ontvangst nam**” of

“de doos die zij in ontvangst nam”. “De doos dat zij nam”
kan echt, echt niet.

De voortschrijdende digitalisering heeft natuurlijk ook invloed op de creatieve taak die altijd deel van de wedstrijd uitmaakte. Die is sinds afgelopen jaar aangepast. Ter plekke, hier op de Duitse school, moeten taken - die in verband staan met de tekst - worden uitgevoerd – de literatuurparcours. Op die manier kunnen wij ook zien hoe het met jullie kennis van het Duits staat en of jullie de tekst niet alleen vertaald maar ook hebben begrepen.

De beste vertaling en het beste resultaat van de literatuurparcours hoeven natuurlijk niet persé van dezelfde persoon te komen daarom is er een aparte prijs voor de beste vertaling.

Zowel de vertaling als ook de literatuurparcours zijn niet altijd even makkelijk. Maar dat is ook niet erg. Het mag ook een beetje uitdagend zijn.

Ik vind dat jullie, de winnaars, er doorgaans mooie vertalingen van gemaakt hebben en ook de meeste moeilijke woorden goed naar het Nederlands vertaald hebben.

De goede vertalers zullen het gemerkt hebben. Vertalen is meer dan het beheersen van de brontaal, de taal waarin de tekst is geschreven, en de doeltaal, de taal waarnaar de tekst vertaald moet worden. Veel woorden of zinnen kun je niet letterlijk vertalen. Met spreekwoorden of woordspelen is dat nog moeilijker en natuurlijk ook poëtische uitdrukkingen.

De belangrijkste voorwaarde van een goede vertaling is het begrijpen van de tekst. Het is niet genoeg om de woorden te

kennen. Je moet de hele tekst en de intentie van de auteur begrijpen. Dan pas kan je aan een goede vertaling beginnen.

Als je een woord niet kent zul je het op moeten zoeken. Maar de meeste woorden hebben - zo niet verschillende betekenissen - dan toch in ieder geval verschillende interpretatiemogelijkheden. En dan moet je een keuze maken. En inderdaad die keuze moet de vertaler vaak zelf maken. Dat geldt voor elke vorm van vertalen: woordenboek, papier of als computerprogramma. Tenminste tot nu - nog zijn de vertaalprogramma's niet zo goed dat zij altijd de goede interpretatie kiezen.

Maar er zijn nog meer interessante verschillen, structuren van talen, de zinsbouw. Vertalen blijft altijd een kwestie van keuzes maken en afwegen – dus zelf denken. Voorlopig is er nog niets beters dan het menselijk brein dat dat kan oplossen.

Graag wil ik alle winnaars feliciteren. Jullie hebben mooie vertalingen afgeleverd. Daar mogen jullie trots op zijn en natuurlijk ook de docenten en de ouders.

Ik wil ook echt nadrukkelijk de docenten bedanken. We zien hoeveel invloed goede en enthousiaste docenten op de leerlingen en in ons geval op de wedstrijddeelnemers hebben. Veel dank ook aan jullie dat jullie je zo inzetten voor je vak, voor de Duitse taal en voor de wedstrijd. Dat is ook voor ons goed om te zien dat er nog steeds interesse bestaat.

Gefeliciteerd met jullie leerlingen.

Nogmaals: gefeliciteerd alle winnaars

Voor wij met de prijsuitreiking beginnen zal Kees van Eunen onze huidige eregast, Dana Grigorcea, interviewen.

Mag ik jullie, Dana en Kees, vragen om op het podium te komen.